

A rétegnyelvek és stílus

A rétegnyelv és stílus

- A rétegnyelv nyelvváltozat **a szókészlet társadalmi osztályok, rétegek szerint létrejövő tagolódását jelenti.** (Pl. másképp beszél egy művelt ember, mint egy kevésbé olvasott, vagy írástudatlan, és másképp egy fiatal és egy öreg, ifjúság, értelmiség)
- A **rétegnyelv** elsősorban a **szókészletben** érhető tetten, bár jelentős szerepe van a **mondatformálásban**, és a **grammatikai elemek használatában** is. Rétegnyelv lehet például a fiatalok nyelvezete: haversrác, csajozni, pecózik, kiveri a biztosítékot (balhézik), stb.
- Társadalmi dialektusnak is nevezik. Egyes nyelvészek társadalmi osztályokra korlátozzák (**felső társadalmi osztályok, középosztály, munkásosztály** stb.), Más nyelvészeknél a terminus konvencionálissá válik, mivel egyéb beszélő kategóriákra is vonatkozik: **foglalkozásaikra, szakmaikra és korosztályiakra.**
- Azonos életmód, közös foglalkozás és szórakozás sajátos nyelvhasználatot hoz létre
- A rétegnyelv a beszélők műveltsége és életkora szerint elkülöníthető nyelvváltozat
- **Sajátos szókincsükben** különböznek a köznyelvtől, de **mondatszerkesztésük, szövegalkotásuk** is eltérhet
- Valamely társadalmi réteg tagjaitól beszélt, **a köznyelvtől és az irodalmi nyelvtől főleg szókincsében különböző nyelv.**

A csoportnyelvnél szélesebb körben használt nyelvváltozat. Ide tartoznak a:

- Különböző szaknyelvek és hobbinyelvek
- Ifjúság nyelve (korosztályi nyelvek: kisgyermek, diák, ifjújág, dajkanyelv, kisgyermekhez beszélő felnőttek nyelve)
- Szleng
- Hivatali nyelv

Különböző szaknyelvek és hobbinyelvek

- A tudományok és különböző szakmák nyelvének ugrásszerű fejlődése a XIX.században indult meg. Ez szókészletbeli gyarapodást is jelentett, de mondatszerkezetük, stílusuk, szerkezetük is eltérhet a köznyelvitől:
- Műszaki nyelv
- Számítástechnika nyelve (DVD írásakor leürül a puffer)
- Orvosi nyelv
- Katonai nyelv
- Kémiai szaknyelv
- Fizikai szaknyelv
- Biológia szaknyelve
- Kovácsok, cipészek, szabók méhészek, halászok nyelve

Diáknyelv

- A **diákszleng**nek vagy hagyományos elnevezésével **diáknyelv**nek az (elsősorban az általános és középiskolás) diákok által kitalált és használt, általuk gyarapított szlenget nevezik, amely leginkább az iskolai és általában a diákélet fogalmainak, tárgyainak sajátos elnevezését tartalmazza. Az 1960-as évektől egy ideig az ifjúsági nyelv mint rétegnyelv egyik csoportnyelveként tartották számon, de az utóbbi időszakban inkább mint egy azonos életkorú és azonos tevékenységi körű rangtárs csoportokban használt *szakszlenget* értelmezik.
- A diáknyelv főbb témakörei
- Iskola (intézményei, részei stb.):
  - igazgatói szoba: magánzárka, purgatórium
  - tanári szoba: tancsitanya, sárkánybarlang
  - kollégium: kolesz, koli, kóter
  - zeneiskola: kornyikasutyi, nyikorogda, zenetanoda
  - mezőgazdasági szakközépiskola: trágyaegyetem, trágyászakadémia
- Iskolai személyzet:
  - igazgató: rendezde, izgató, kibazgató, diri, főkolompos
  - tanár: tangász, tancsi
  - ügyeletes tanár: radar, ingaóra
  - osztályfőnök: főmama, oszi, főnök, ofó
  - kémiatanár: klóranyó
  - történelemtanár: csatamami
  - matematikatanár: egyenletke
  - elsős diák: csipasz, gyík, szecska, bunda
  - takarító: ariel, klotyómanó, parfisbűvölő
  - portás: börtönőr

- **Iskolai kellékek:**
  - csengő: berregő, csirrike, kolomp
  - ellenőrző könyv: anyaszomorító, ellenem őrző, rémfüzet
  - bizonyítvány: bizi, bizony hitvány, bizonyíték, pofozító
  - körző: bökő, cirkli, köríró
  - radír: dörzsi, racsek, racska, radka
  - tiltott segédeszköz: aknavető, puska, szakirodalom
  - tolltartó: cerkalak, indiántemető
- **Tantárgyak:**
  - matematika: matek, matemat, matika
  - irodalom: irci, ircsi, sirodalom, birodalom
  - biológia: bájológia, biosz, csontváztan
  - számítástechnika: infó, ámítástechnika
  - ének: kornyika
  - nyelvtan: nyögtn
  - földrajz: föci
  - történelem: törti
- **Érdemjegyek:**
  - jeles: gömbvillám, nagyhasú
  - jó: állvány, (kis)szék, villám
  - közepes: középút, domb, fél nyolc, madár, púpos teve
  - elégséges: görbehátú, proletár ötös, libanyak, hattyú (Vö. *Mi az, hattyúkat tenyésztesz?*)
  - elégtelen: karó, peca, szeka, dugesz, dugó, fa, fűrő, gerenda, gyökér, gyufa, horog, szálla (Vö. *Faiskola lerakatot nyitottál?; Na fiúk, ez a Karcsi már megint horogra akadt!; Mi az fiam, fásítol?*)
- **Egyéb**
  - kitűnő tanuló: agytröszt, ifjú Einstein, überke, stréber
  - törtető diák: gőzös
  - tanulás: agytankolás, maggantás, magolás
  - megbukik: leesik a létráról, visszatapsolják
  - nagyon jó: szuper, isteni, oltári, baromi, állati, eszméletlen
  - Petőfi: Megy a juhász a számaron = Slattyog az ipse a dögön^[1]
  - fej: fűrészpor raktár

Az ifjúság nyelve

- Az **ifjúsági nyelv** a fiatalok (elsősorban a középiskolás korosztály) többé-kevésbé egységes szlengje, olyan csoportnyelv (egyések szerint rétegnyelv), amely az 1945 utáni egységesítő társadalmi változások következtében egybeolvadó diáknyelvekből jött létre az 1960-as évekre.
- **Az ifjúsági nyelv szóalkotása**
- **Képzett szavak**, különösen a **játékos kicsinyítő, becéző képzővel** alakultak: *vili* 'világos', *kori* 'korcsolya', *trabcsi* 'Trabant', *uncsi* 'unalmas', *fi gyu!* 'figyelj!', *cerka* 'ceruza', *ruci* 'ruha', *napej* 'napközi', *brekus* 'béka' stb.
- **Rövidítések, mozaikszavak** is: *diri* 'igazgató', *tancsi* 'tanár', *doli*, *doga* 'dolgozat', *mó* 'mozi', *hábé* 'házibuli'.
- **Egyéni alkotású, játékos, szócserés összetétel**: *tájfunkabát* 'orkánkabát', *pézsé* 'papírzsebkendő', *proletárszen dvics* 'zsíroskenyér', *tetűpuska* 'fésű', *benzintyúk* 'motorkerékpár hátsó ülésén ülő nő', *füstrúd* 'cigaretta' stb.
- **Hangcserés, torzításos és egyéb szójátékos formák**: *sirodalom* 'irodalom', *mérgesítő* 'értesítő', *bizony hitvány* 'bizonyítvány', *zimó* 'mozi', *nyuszog* 'szúnyog' stb.
- Szintén jellemzők a fiatalok beszédében a **szemléletes (többnyire áttételes) kifejezések**: *ereszt a feje* 'buta'; *Szemfelszedés nincs!* 'ne bámulj engem annyira, mert kiesik a szemed'; *trombitának nézték* (azaz *megfújták*) 'ellopták' stb.

Az ifjúság nyelve

- **Az ifjúsági nyelv főbb témakörei**
- **Tantárgyelnevezések:** biosz, bikusz, bigyológia, termike 'biológia', föci 'földrajz', matek 'matematika', rémtan 'mértan', töci, töri, törci, törtike 'történelem') stb.
- **Érdemjegyek:** bunkó, dákó, deszka, dugó, egyenes, fa, gerenda, gyökér, gyufa, horog, kampó, karó, szigony, tök, tűzifa 'elégtelen' stb.
- **Iskola:** isi, sulis, sulaj, gimis, fősulis, trágyaegyetem 'agrártudományi egyetem'.
- **Diákotthon:** kolesz, kolia, koleszos, kolista, Petőfi-leves (= „Minek nevezzetek?”), BMV-leves (= „Bele minden vacakot!”), Leningrád-leves (ti. bevehetetlen); stb.
- **Testrésznevek:** bogycs, leső, kuklyuk 'szem'; pumpa, ütő 'szív'; csőr, etető 'száj'; előny, tejszarnok, tejszárda 'női mell'; löcs, mankó, virgács 'láb'; toll, séró, hári 'haj'.
- **Ruházat:** szerelés 'ruha', jakó 'kabát', gatyka, naci 'nadrág', faros 'farmer', surranó, topogó, tyúkszemtok 'cipő', kultúrmaszlag 'nyakkendő', cicifix 'melltartó', tökfedő 'sapka'.
- **Rokonságnevek:** fater, fati 'apa', muter, muti 'anya', tesó 'testvér', bratyesz, bratyó 'báty', ősök 'szülők'.
- **Lányok, nők megnevezései:** béka, bige, bula, csaj, csirke, cuncimókus, jérce, madárka, moha, muff, pipi, pulyka.
- **Férfi, fiút jelölő szavak:** csávó, faszi, fej, gádzsó, hapi, hapsi, krapek, manusz, mókus, muki, pacák, pali, pasi, pók, surmó, szivar, tag, ürge.
- **Járműmegnevezések:** kecske, drótkecske, csószamár, bicaj, bringa 'kerékpár'; benzinkecske 'motorkerékpár', tyúkrázda 'motorkerékpár hátsó ülése'; szőrös taxi, zabmotoros 'lovaskocsi'; trabicsek, szappantartó, furnérláda, papírtigris 'Trabant'.
- **Evés-ivás:** behajít, betermel, bevermel, burkol, kajál, silózik 'eszik', tankol 'iszik'.
- **Beszéddel kapcsolatos szavak:** csiripel, dumál, süketel, szövegél; hinti/nyomja a sódert-, a szöveget, kultúrszövege van, sok a szöveg.
- **Zene, tánc:** sípláda, zajláda, ricsajdoboz, fütytykaszni 'lemezjátszó'; csörög, csurglizik, réáz, rop, rütyözik 'táncol'; füles 'fülhallgató'; miki 'mikrofon' stb.

Szleng (vagy argó)

- A **szleng** olyan csoportnyelv (szpociolektus), mely kis létszámú, sok időt együtt töltő, azonos foglalkozású vagy érdeklődési körű csoportokban születik, és fontos társas szerepet tölt be ezekben a közösségekben: erősíti az összetartozás érzését, és **elkülöníti az adott közösséget a többitől**. (Az a felfogás, mely szerint szleng a modern nagyvárosok – elsősorban fiatalok által beszélt – alacsony szintű népnyelve, melynek szókincse jelentős részben a tolvajnyelvből származik, még manapság is elég elterjedt vélekedés, bár a modern szlengkutatásban már meghaladottnak számít.)
- Főleg a szóhasználat különbözteti meg
- Egyes szavait a bizalmas köznyelv is használja: *balhé*, *csöves*, *zsaru*, *szobroz*
- az egyes szóalkotásmódok (például bizonyos kicsinyítő képzők, a szócsonkítások és -rövidítések használata) gyakoribb, mint más nyelvváltozatokban.

- **Külső szóalkotás**

- **Idegen szavak átvétele**

- **Jiddis** eredetű szlengszavak: balhé (botrány, verekedés), córesz (szegénység), haver (barát), jatt (kéz), kajak(os) (erő(s)), meló (munka), mázli (szerencse) stb.
- **Cigány** eredetű szlengszavak: avázik, avel (jön, megy), ácsi (megállj), benga (nagy, erős), biboldó (zsidó), csaj (lány), csávó, srác, skac, (férfi), csóró (szegény), dumál, vaker (beszél), dzsal (megy), gádzsi (nem cigány lány, nő), gógyi (ész), kaja (étel), lóvé, lé, zsé (pénz), máró (kenyér), megmurdel (meghal), lácsó (jó), komál (szeret), koma (barát), komámasszony (szeretet asszony), séró (fej, haj), dili, diló (bolond), dzsukel (kemény), raj (dögös, úri) zorall (félelmetes, erős), zord (rideg), bula (fenék), piál (iszik), lugnya (kurva), kurtizán (prostituált), manus (férfi), halózni (enni), baró (nagy, jó, szép), csandázik (okádik, hány), mutrázik (vizel), csór(el) (lop), kúrel, kufirc (közösül), dzsumbuj (lelakott környék), sukár (szép, gyönyörű), pujáro (csibész), purdé, pulya (cigány gyerek) darrell (fél), habiszi (hazudik), kanyhalló (gengszter), káráló (rendőr), csumi (csók), mujó (száj), Dév lá, Devla (Isten), Béng (ördög), kokavel (hazudik), prosztó (paraszt), csulázik (köp), gagy (hamis, béna), csaro (tál), kul, kula (szar), szusz (levegő), xal (eszek), kerel (csinál) stb.
- **Német** eredetű szlengszavak: bláz (cigaretta), bré (kalap), brifkó (pénztárca), brusztol (verekszik), csálinger (pincér), falcol (ereit felvágja), flepni (igazolvány), ganef (tolvaj), jakó (kabát), muter (anya), simlis (megbízhatatlan, tisztességtelen), srenk (betörés), vamzer (besúgó, áruló), fater (apa) stb.
- **Angol** eredetű szlengszavak: dzsoint (marihuánából sodort cigaretta), jard (rendőrség, rendőr), fifti-fifti (osztzkodásnál: fele-fele), keccsel, keccsöl (megy), killer (gyilkos), mani (pénz), riccs (módos, gazdag) stb.
- **Szlovák** eredetű szlengszavak: bratyó (fivér), csira (homoszekszuális), klapec (férfi) stb.
- **Francia** eredetű szlengszavak: kamu (hazugság, mellébeszélés), malér (tízforintos), piti (kicsi, semmirevaló), smafu
- **Olasz** eredetű szlengszavak: csaó! (szia!), frankó (kiváló), tuti (biztos) stb.
- **Román** eredetű szlengszavak: flamó (étel), mandró (férfi) stb.
- **A magyar nyelv nem szleng rétegeiből származó átvételek**
- **Szófelújítás:** hamvveder (hamutartó), lélekidomár (osztályfőnök), ókula (szemüveg), penna (toll).
- **Belső szókölcsonzés**
  - **Nyelvjárási** eredetre visszavezethető szavak: dikó (ágy), topa (ügyetlen), sumákol (megszökik a munka elől), csúró (újonc), szütytögés (látszatomunka), kamburcol (rendezkedik, utasítgat), rüszü (újonc, hülye).
  - **Köznyelvi** szavak átvétele: firkász (írnok), nyalizik (hízeleg), megszakít (agyondolgoztat) stb.

- **Szóképzés**

- Névszóképzők: **-ó, -ő:** *lebuktató* 'ellenőrző'; *csilingelő* 'kerékpár'; *köhögő* 'géppisztoly'; *kaparó* 'gyalogsági ásó'; *surrano* 'bakancs'; *futkosó* 'katonai börtön'. **-a:** *fiza* 'fizika'. **-ci:** *moci* 'kismotor'; *mellci* 'melltartó'; *naci* 'nadrág'; *manci* 'Rába Mann teherautó'; *surci* 'bakancs'; *kopci* 'újonc'. **-csi:** *pulcsi* 'pulóver'; *babcsi* 'bab'; *bikcsi* 'jó' (< *bika*); *kimarcsi* 'kimaradás'; *zacsi* 'zászlós'; *kopcsi* 'újonc'. **-csó:** *kopcsó* 'újonc'. **-da, -de:** *gyötrelde* 'feleltetés'; *bömbölde* 'rádió'. **-i:** *jogsi* 'jogosítvány'; *prosti, ribi* 'rossz erkölcsű nő'; *bizi* 'bizonyítvány'; *ovi* 'óvoda'; *broki* 'hímvevő'; *bungi* 'búvóhely' (< *bungáló*); *futi* 'katonai börtön'; *gyopi* 'újonc' (< *gyopár*); *höki* 'harckocsi'; *kopri* 'újonc' (< *kopár*); *kotri* 'fogda' (< *kóter*); *obi* 'kitolás' (< *oboa*); *örmi* 'örmester'. **-inger:** *kopinger* 'újonc'; *tápinger* 'előfelvételis'. **-kó:** *kimarkó* 'kimaradás'; *szecskó* 'újonc' (< *szecska*); *szeszko* 'alkohol'. **-nyó:** *kopirnyó* 'újonc'. **-ó:** *smiró* 'újonc' (< *smirgli*); *skuló* 'lövedék'. **-si:** *miksi* 'télikabát' (< *mikádó*); *gyaksi* 'gyakorlat'. **-asz, -esz:** *sivasz* 'újonc'; *csocsesz* (öreg csocsesz 'öregkatona' < *csocsó*); *pálesz* 'pálinka'; *brokesz* 'hímvevő'. **-szi:** *fogszi* 'fogda'; *kopszi* 'újonc'; *szakszi* 'szakaszvezető'; *gyakszi* 'gyakorlat'. **-u:** *sipu* (< *síp*), *gyiku* (< *gyík*) 'újonc'; *pusku* 'puska'. **-usz:** *gyengusz* 'gyengélkedő'. **-s:** *csellós* 'konyhamunkás'; *felsőágyas* 'újonc'; *infrás* 'szemüveges'; *kilós* 'százados'; *kőbaltás* 'laktanyai fodrász'; *pizsamás* 'tábornok'; *tyúkbeles* 'telefonos'; *krumplivirágos* 'tisztes'. **-ú, -ű:** *ezernapú*, *riadtszemű* 'újonc'; *pirosszemű* 'lövész'; *stabifülű* 'nagyfülű'; *kolbászarcú* 'ellenszenves'.
  - Igeképzés:
    - l:** *dumál* 'beszél'; *csövel* 'pisil'; *rajol* 'nagyképűsködik'; *eltaknyol* 'elesik'; *moslékol* 'eszik'; *brekkel* 'békaugrásban jár'; *kiidegel* 'felidegesít'; *felkócol* 'felmos'. **-z:** *górézik*, *rajkózik* 'nagyképűsködik'; *csőrözik*, *smacizik* 'csókolózik'; *(be)stokizik* 'a stokira a ruhát (rá)hajtogatja'; *beszódáz*, *beultráz* 'takarítószert szór szét'; *csellőzik* 'konyhai munkát végez'; *fókázik* 'felmos'; *ráhátékáz* 'a hiány megtérítéséről jegyzőkönyvet vesz fel'; *topázik* 'ügyetlenkedik'.
      - int:** *kimarcsint* 'kimaradásra megy'; *hesszint* 'pihen'.

Hivatali nyelv

- Csoportnyelv
- Túlbonnyolított mondatszerkezetek, szokastlan, nehezen értelmezhető szókapcsolatok:
  - kifizetésre kerül,
  - ellenőrzést folytat,
  - intézkedést fogyanatosít

Gyakorló feladatok

Titkos nyelvek
 Egyes közösségek szívesen használnak olyan nyelvi kódot, titkos nyelvet, amely csak a beavatottak számára érthető. Ezek a nyelvek számos kultúrában és sokféle tevékenységgel kapcsolatban fellelhetők: ilyen például a már említett tolvajnyelv vagy bizonyos mágikus szertartások nyelve. Különleges nyelv a fűttnyelv, amelyet néhány Dél-Amerikában, Törökországban és a Kanári-szigeteken élő kisebb közösség használ.

A nyelvészek közül sokan foglalkoznak az alvilág titkos nyelvének kutatásával. A legrégebbi magyar tolvajnyelvi szótárakat tolvajok bírószági vallomásai alapján jegyezték le. Az 1775-ös miskolci szójegyzék 28, egy 1782-ből származó bászörményi szójegyzék pedig 74 szót tartalmaz. Néhány érdekes szó a két szójegyzékből: leves (pénz), gogyi (arany), topánka (bor, pálinka), bali (ember), csengetyű (zsebóra), kuksi (vásár), ördög (lakat).

Az argóval foglalkozó nyelvészek legfontosabb gyűjtőterülete a börtön. A magyar börtönszlang szótárát az interneten is megtalálhatod. Néhány mai példa: tetűpuska (fésű), stóki (szék), skodri (macska), rajzoló (zsebtolvaj).

Gyűjtsetek ti is tolvajnyelvi kifejezéseket a magyar és/vagy az általatok tanult idegen nyelvből!

gyakorló feladatok

a) Gyűjtsetek tíz-tíz olyan szakszót vagy szakkifejezést, amelyet gyakran hallotok a következő órákon!

történelemóra
matematikaóra
kémiaóra
földrajzóra

b) Ismertek-e olyan szakszavakat, amelyeket különböző tantárgyak más-más értelemben használnak (pl. szakasz)? Próbáljatok több példát is hozni!

Sorolj fel olyan szakszavakat egy általad kedvelt hobbi vagy sport nyelvéből, melyeket a köznyelvben nem, vagy egészen más értelemben használunk! Olvasd fel őket, a többiek pedig találgassák ki a sportág vagy a hobbi nevé!

a) Olvasd el a szöveget, majd gyűjtsd ki az érveket a táblázat szempontjai alapján! Ne mondatokat, hanem kifejezéseket, szókapcsolatokat jegyezz le!
 Hogyan viszonyulunk a szlenghez? Olyan kérdés ez, amelyre sokan megpróbáltak már válaszolni, mégpedig néha igen végtelenen: van, aki mindenestül elvetendőnek tartja, és közelinek reméli benne. Az igazság alighanem valahol középen van: hiszen a szleng sok friss szóval, kifejezéssel gazdagíthatja a nyelvet (mint például a lelobozódik, mely szép szemléletességgel fejezi ki a kedvtelen hangulatot: olyan a szomorú ember, mint a fa, amelynek levagdosták a lombját), de sokszor a durva kifejezéseknek is helyet ad (ezek egy része az argóból való), ami nem dicséretes tulajdonsága. Elsősorban ezeket a vadhajtásokat kell nyesegetni.
 És tudni kell a szlengről, hogy általában mulandó jelenség: bizonyos életkoron felül az emberek nagy része egyre ritkábban él a szleng szavaival, egyre kevesebbet használ közülük. Másrészt pedig, éppen mert csoportjellegű, erősen beszédhelyezethez kötött. Ezért aki megelégszik a szleng ismeretével, s a szókincs más rétegeit elhanyagolja, nagyon beszűkíti saját nyelvi világot: csak a szleng beszédhelyzetében tudja magát igazán kifejezni (már amennyire a szleng ezt lehetővé teszi), más körülmények között azonban hátrányos helyzetben van, nem tudja személyiségét teljes értékében érvényesíteni. [...]

(Szilágyi N. Sándor: A csoportjellegű szövegek)

A szleng használata kerüendő	Érvek:
	Ellenérvek:
A szleng használata megengedhető	Érvek:
	Ellenérvek:

b) Egészítsd ki a táblázatot legalább egy-egy saját érveléssel és ellenérveléssel!

a) Olvasd el a versrészletet, majd keressetek benne olyan szavakat, amelyek

- szerepelhettek volna egy XIX. századi költeményben,
- amelyek semmiképp sem szerepelhettek volna egy ilyen versben!

A szívem el van, ó, egészen andalodva, S e szív – akár a jég Montblanc csucsán, ha meggyúl – felolvad, szétreped, és imé, reszketeg, amióta veled, éjente, hajnalonta, ahányszor értesít a gép, hogy Önnek 1 új levele érkezett! [...]

(Varró Dániel: Vers az elektronikus levelekről, amiket váltunk)

b) Beszéljétek meg, milyen hatása van a kétféle szókincs keveredésének!

Alkossatok csoportokat! Minden csoport írjon egy rövid jelenetet, melyben a beszélők valamilyen okból állandó kódváltásra, azaz nyelvhasználati módjuk megváltoztatására kényszerülnek! A jelenetet adjátok is elő!

- a) Alkossatok párokat! Válasszatok egy képet, majd irjatok tíz szót, amelyek nagy valószínűséggel elhangoznak a képen látható kommunikációs helyzetben!
- b) Az ugyanazzal a képpel dolgozó párok hasonlítsák össze szólistáikat! Beszéljétek meg, mi lehet az oka a hasonlóságoknak!

- a) Találd ki, melyik nyelvváltozathoz tartoznak az alábbi szócsoportok!

- hungár, ungaris, nyelvtörő, nyögi, nyíftan, nyöci, nyögés
- agyal, bratyó, cinkes, dumagép, király, elhanyagolt, jatt, kamu
- bokrétaünnepély, collastok, csorbázat, flasnicúg, gipszrabic, körömrugó, kutya, traverz
- husi, lábibábi, hami, papi, dádá, vauvau, paci, tütü, pipi

- b) Válassz ki hat szót a fentiek közül, és írd velük rövid történetet!

Mutassátok be, hogy az alábbi szövegek miben térnek el egy köznyelvi szövegtől! Mi nehezíti a megértést? Mely elemek segíthetnek a szövegek befogadásában? Beszéljétek meg!

A) A játék egy téglalap alakú pályán zajlik, amely 120 yard hosszú és $53 \frac{1}{3}$ yard széles. A hosszanti szélen elhelyezkedő vonalak az oldalvonalak, a rövid szélen lévő pedig az end line-ek. Pontot szerezni a pálya két végén található, 10 yard széles területen, az end zone-on lehet. Az end zone-okat a goal line-ok választják el a középső, 100 yard hosszú pályarésztől. Ezt a részt az úgynevezett yard line-ok osztják 5 yardos részekre. A pályán az oldalvonalakkal párhuzamosan két, 1 yardonként felfestett jelekből álló vonalsor található, ezek a hash mark-ok. Minden play kezdetén a két hash mark közötti területről kell a játékot indítani.

B) Legjobb, ha sebtben eleredsz,
Mert hús a szél ott főtt a fán,
S nem kellemes a karperec,
Vastagfalú kóter zugán.
Hordd el az irhádát, komám,
Különben a Fejes készíti kil
S tanulj meg kódósítani:
Kinek a nyelve jól pereg,
Az nálunk sokra viheti.
Kerüld, kerüld a kötelet! [...]
(Villon: Hadova és hamuka
– Ford.: Mészöly Dezső)

- a) Olvasd el a szöveget, majd gyűjtsd ki az érveket a táblázat szempontjai alapján! Ne mondatokat, hanem kifejezéseket, szókapcsolatokat jegyezz le!

Hogyan viszonyulunk a szlenghez? Olyan kérdés ez, amelyre sokan megpróbáltak már válaszolni, mégpedig néha igen végtelenen: van, aki mindenestül elvetendőnek tartja, és közelinek reméli benne. Az igazság alighanem valahol középen van: hiszen a szleng sok friss szóval, kifejezéssel gazdagíthatja a nyelvet (mint például a lelombozódik, mely szép szemléletességgel fejezi ki a kedv-telen hangulatot: olyan a szomorú ember, mint a fa, amelynek levagdosták a lombját), de sokszor a durva kifejezéseknek is helyet ad (ezek egy része az argóból való), ami nem dicséretes tulajdonsága. Elsősorban ezeket a vadhajtásokat kell nyesegetni.

Es tudni kell a szlengről, hogy általában mulandó jelenség: bizonyos életkoron felül az emberek nagy része egyre ritkábban él a szleng szavaival, egyre kevesebbet használ közülük. Másrészt pedig, éppen mert csoportjellegű, erősen beszédhelyezethez kötött. Ezért aki megelégszik a szleng ismeretével, s a szókincs más rétegeit elhanyagolja, nagyon beszűkíti saját nyelvi világát: csak a szleng beszédhelyzetében tudja magát igazán kifejezni (már amennyire a szleng ezt lehetővé teszi), más körülmények között azonban hátrányos helyzetben van, nem tudja személyiségét teljes értékében érvényesíteni. [...]

(Szilágyi N. Sándor: A csoportjellegű szövegek)

A szleng használata kerülendő	Érvek:
	Ellenérvek:
A szleng használata megengedhető	Érvek:
	Ellenérvek:

- b) Egészítsd ki a táblázatot legalább egy-egy saját érveléssel és ellenérveléssel!

- a) Olvasd el a versrészletet, majd keresd meg benne olyan szavakat, amelyek
- szerepelhetnek volna egy XIX. századi költeményben,
  - amelyek semmiképp sem szerepelhetnek volna egy ilyen versben!

A szívem el van, ó, egészen andalodva,
és ímé, reszketeg,
amióta veled, éjente, hajnalonta,
itt ímélezgetek.

S e szív – akár a jég Montblanc csucsán, ha meggyúl – felolvad, szétreped,
ahányszor értesít a gép, hogy Önnek 1 új levele érkezett! [...]

(Varró Dániel: Vers az elektronikus levelekről, amiket váltunk)

- b) Beszéljétek meg, milyen hatása van a kétféle szókincs keveredésének!

- Alkossatok csoportokat! Minden csoport írjon egy rövid jelenetet, melyben a beszélők valamilyen okból állandó kódváltásra, azaz nyelvhasználati módjuk megváltoztatására kényszerülnek! A jelenetet adjátok is elő!

Ajánlott irodalom

- http://adattar.vmmi.org/cikkek/15787/hid_1995_04-05_13_molnar.pdf
- <https://www.nyest.hu/hirek/mi-is-az-a-szleng-es-kik-beszelik>
- <https://zanza.tv/magyar-nyelv/nyelv-es-tarsadalom/tarsadalmi-nyelvvaltozatok>